

Α. Π Ο Ι Η Σ Η

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός: *Ο Κρητικός*
(Νεοελληνική Λογοτεχνία Κατευθύνσεων, σσ. 17-27)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Από ποια πραγματικά γεγονότα είναι εμπνευσμένο το ποίημα *Ο Κρητικός*;
2. Ποια χαρακτηριστικά της Επτανησιακής Σχολής αναγνωρίζετε στον *Κρητικό*¹;
3. Ποιες επιρροές από τη δημοτική ποίηση διακρίνετε στον *Κρητικό*;
4. Ποιος ήταν ο αντίκτυπος της Επανάστασης του 1821 στο Σολωμό και πώς ενσωματώνεται στο συγκεκριμένο έργο;
5. Πώς εκφράζεται η χριστιανική πίστη του Σολωμού στον *Κρητικό*;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευσης μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Σε ποιο χώρο και χρόνο τοποθετείται η θαλασσινή περιπέτεια του *Κρητικού*;
2. Να αναφέρετε τα πρόσωπα και το ρόλο τους στο ποίημα.
3. Πώς επαληθεύεται, κατά την άποψή σας, η διαπίστωση ότι το ποίημα *Ο Κρητικός* είναι μια βαθιά λυρική σύνθεση²;
4. Πώς γίνεται στον *Κρητικό* η μετάβαση από το φυσικό τοπίο στο μη φυσικό (στ. 1-8 του 4ου μέρους);

---

¹ Βλ. Κ.Ν.Α. Β΄ Λυκείου, σ. 8.

² Οι λυρικοί ποιητές, ιδιαίτερα οι Γερμανοί Ρομαντικοί, τους οποίους είχε υπόψη ο Σολωμός, εκφράζουν το υπέρτατο άπλωμα της ψυχής και τη σύζευξή της με το άπειρο του σύμπαντος. Ο λυρικός ποιητής υμνεί τον κόσμο επιστρέφοντας στο παρελθόν και συνδέοντας το συναίσθημα με τη φύση. Στη λυρική σύνθεση ο λόγος και το μέτρο είναι αδιαχώριστα. Το μέτρο μάλιστα αναδεικνύει τη γλώσσα και ο λυρισμός, το αποτέλεσμα της σύζευξης λόγου και μέτρου, είναι ένα παιχνίδι της αθωότητας και της μνήμης, σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του Ιταλού ποιητή Ουγγαρέτι (1888-1970).

5. Να αναζητήσετε τις αντιθέσεις που υπάρχουν στο ποίημα (π.χ. φως - σκοτάδι) και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους.
6. Τι δηλώνει η επανάληψη της έννοιας «ησυχία» στο στίχο: «*Ἠσύχασε και ἔγινε ὄλο ησυχία και πάστρα*» (στ. 3 του 3ου μέρους);
7. Στους στίχους 7-14 (2ο μέρος) η φύση συνενώνεται με το πνεύμα. Πώς επιτυγχάνεται αυτό;
8. Πώς λειτουργεί ο ὄρκος στο ποίημα (στ. 2-4 του 2ου μέρους);
9. Ποια στοιχεία προσδίδουν αφηγηματικό χαρακτήρα στο ποίημα;
10. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των παρενθετικών στίχων.
11. Ποιες εικόνες του ποιήματος προετοιμάζουν την εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης;
12. Πώς λειτουργεί, κατά την άποψή σας, η αντίθεση ανάμεσα στην «ομορφιά της φύσης» και το «θάνατο της κόρης» (στ. 45 κ.ε.);
13. Πώς επιβεβαιώνεται στον *Κρητικό* η διαπίστωση ότι στην ποίηση του Σολωμού προβάλλεται η γυναικεία μορφή, η οποία περιβάλλεται από μυστήριο και πνευματικότητα;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Για ποιο λόγο ο αφηγητής λέει: «*Πιστέψετε π' ὅ,τι θα πω εἴν' ακριβή ἀλήθεια*»; Τι θέλει να τονίσει;
2. Ποια επίδραση ασκεί η φύση στον εσωτερικό κόσμο του Κρητικού; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας.
3. Ποιες απόψεις του ποιητή, διαφαίνονται από τον 5ο στίχο και εξής του 2ου μέρους; Να σχολιαστούν.
4. Πώς ερμηνεύεται, κατά την άποψή σας, η εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης στο ποίημα;³
5. Ο Κρητικός, προσδοκώντας να συναντήσει την αρραβωνιαστικιά του στον «Παράδεισο», ξεπερνά τα όρια του Χρόνου. Να σχολιάσετε την παραπάνω άποψη.
6. Ποια συναισθήματα γεννά στον αφηγητή - ήρωα η Φεγγαροντυμένη;

---

³ Βλ. *Βιβλίο του Καθηγητή*, σσ. 58-63.

3. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΙΔΙΑΚΤΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Goethe: *Ο ψαράς*⁴

*Κύμα κυλάει, το κύμα σπάει·
ψαράς σ' τήν αμμουδιά
τ' αγκίστρι σκύβει και κνττάει
με ατάραχη καρδιά.*

*Μα εκεί που κάθεται και ακούει,
σ' τα δυο το κύμα σκάει
και έξαφνα μέσ' απ' τους αφρούς
Νεράιδα ξεπηδάει*

*Του τραγουδεί και του μιλεί·
Μου σέρνεις τα παιδιά
με πονηριά και δόλωμα
σ' του Χάρου τη φωτιά;
Μα αν ήξερες πώς χαίρονται
τα ψάρια σ' τα νερά,
θάπεφτες τώρα σ' το βυθό
να νοιώσης τη χαρά.*

*Δεν παίρνει ο ήλιος από εδώ
τη χάρη, τη δροσιά
και το φεγγάρι τ' αργυρό
την τόση του ομορφιά;
Δε σε μαγεύει τ' ουρανού
το χρώμα το φαιδρό;
Δε σε τραβάει μεσ' σ' τη δροσιά
το διάφανο νερό;*

*Κύμα κυλάει, το σώμα σπάει,
τα πόδια του φιλεί·
πόθο του ανάβει και θαρρεί,
η αγάπη του μιλεί.
Του τραγουδεί και όλο του λέει·
και χάνει την καρδιά.*

---

⁴ *Κλασικοί Ποιητές*, μτφρ. Θεοφίλου Βορέα, Τόμος Α', εκδ. Μπάϋρον, Αθήνα 1935.

*Τραβάει και αυτή, πέφτει και αυτός,
δεν τον ξανάειδαν πειά.*

Στον *Ψαρά* του Γκαίτε, όπως και στον *Κρητικό*, το πνεύμα ενώνεται με τη φύση.
Να σχολιάσετε πώς αναδεικνύεται αυτή η σύζευξη και στα δύο ποιήματα.

Γ. Μαρκοράς: Ο Όρκος⁵

*Πλέει το καράβι αδιάκοπα, κι η Πούλια ωστόσο δείχνει,
Στον ουρανό αρμενίζοντας, πως είναι μεσονύχτι.
Όλα σιγούν. Στη θάλασσα γλυκοκοιμούνται' οι ανέμοι,
Και κάθε αστέρι, που ψηλά φεγγοβολάει και τρέμει,
Φαίνεται' αγγέλου σπλαχνικού προσηλωμένο βλέμμα
Στον κόσμο, που ποτίζεται πάντα με δάκρυα κι αίμα.
Κάποιο, στα βάθη της νυχτός, Πνεύμα καλό και θείο
Μ' ελεημοσύνη θα 'γυρε τα μάτια και στο πλοίο,
Αν ένα κούρασμα γλυκό κι ύπνος αγάλια εχύθη
Σε τόσα εκεί, που λάχτιζαν, απελπισμένα στήθη.
Όλοι κοιμούνται· μοναχά δεν είναι σφαλισμένα
Δυο μάτια ουρανογάλαζα, δυο μάτια ερωτεμένα.
Ο στοχασμός, που γλήγορα θ' αράξει στ' ακρογιαλί,
Όπου φαντάζεται να ιδεί τον ακριβό της πάλι,
Ως έχει χρεία, της Ευδοκιάς ανάσασα δε δίνει,
Μήτε να κλείσει βλέφαρο καθόλου την αφήνει·
Πλην στον αγώνα, που ζυπνή την εβαστούσε ακόμα,
Το τρυφερό της έπεσε παραδαρμένο σώμα,
Κι εκεί που η μαύρη καταγής ακίνητη απομένει,
Στη χλόη θαρρεί του τόπου της πως είναι πλαγιασμένη.
Αν στο ροδάτο μάγουλο σιγά-σιγά τ' αέρι
Μιαν άκρη από τα ξέπλεκα σγουρά μαλλιά της φέρει
τ' αγαπημένου το φιλί πώς αγρικάει παντέχει,
Και νέα σε κάθε φλέβα της γλυκάδα ουράνια τρέχει.*

Ποιες αναλογίες - θεματικές και μορφολογικές- ανιχνεύετε ανάμεσα στο
απόσπασμα από τον *Όρκο* του Γ. Μαρκορά και τον *Κρητικό*;

---

⁵ Βλ. Μαρκοράς Γ., *Άπαντα*, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, σειρά Άπαντα Νεοελλήνων Κλασικών, Αθήνα κ.κ.

Α. Σικελιανός: *Μήτηρ Θεού*⁶

*Άνεμος φύσαγε γλυκός, από μακρά φτασμένος,
με τη γαλήνια ευωδιά των κάμπων φορτωμένος.*

*Τα μύρα πλέαν ανάερα· αντίκριζε η ψυχή μου,
όθε κι αν γύριζε, γοργή, τη μυστική άθλησή μου.*

*Και ιδές... Ανθοί ανεπάντεχοι, δαφνόδεντρα και βάγια
στης γης αν ευωδάγανε τα ευλογημένα πλάγια·*

*στα χρυσοπράσινα έλατα αν ο ήλιος, σε μια στάλα,
φλόγα γαλάζια ανάβρυζε, πήδαε πυρρή διχάλα,*

*Και μιαν ακοίμητη δροσιά κινούσαν, να με ζώνει,
τ' άγια φαράγγια που κρατούν ολοχρονίς το χιόνι·*

*α, πώς σπαρτάρισε η καρδιά σαν ένωσε τα μάγια
τα γλυκανάπνοα, σε σφιχτά να την κρατούν αρπάγια!*

*Πώς το ρουμπίνι πύρινο ζώνει ψηλά το στέμμα,
όμοια στο νου μου ολόγυρα μαζώχτη ξάφνου το αίμα*

*Και πάλι πισωδρόμισε γοργό, σα για να πάρει
χλωμάδα μεγαλύτερη απ' το μαργαριτάρι...*

*Ψυχή! Και ξάφνου, σκίζοντας το φοβερό σκοτάδι
η αχτίδα της το δάκρυ μου το βρήκε ωσάν πετράδι!*

Ποια είναι η θέση της Φύσης στο ποιητικό όραμα του Σολωμού και του Σικελιανού;

---

⁶ *Λυρικός βίος*, τόμος Δ', εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1967.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Τι δηλώνουν οι διάφοροι ήχοι (βροντές, χοχλός, γλυκός ήχος, τραγούδι βρύσης, αντίλαλος, ήχος λεπτός) στο σκηνικό του ναυαγίου;
2. «*Σαν του Μαΐου τες ευωδιές γιομίζαν τον αέρα / Γλυκότετοι, ανεκδιήγητοι... / Μόλις είναι έτσι δυνατός ο Έρωτας κι ο Χάρος*» (στ. 48-50): Να συγκρίνετε τους παραπάνω στίχους με ανάλογους από τους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* και να τους σχολιάσετε⁷.
3. Να αναζητηθούν και να καταγραφούν ρομαντικά στοιχεία στον *Κρητικό*⁸.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Η γυναικεία μορφή αποτελεί σημαντικό θέμα των ποιητικών συνθέσεων του Σολωμού. Να αναζητήσετε ποιήματα στα οποία προβάλλεται ιδιαίτερος η γυναικεία παρουσία και να την σχολιάσετε⁹.
2. Να μελετήσετε τη λειτουργία του όρκου στην παραλογή *Του Νεκρού Αδελφού*¹⁰ και να τη συγκρίνετε με τη λειτουργία του όρκου στον *Κρητικό*.
3. Ποιες επιδράσεις από την Κρητική λογοτεχνία και ειδικά από τον *Ερωτόκριτο* διαπιστώνετε στον *Κρητικό*¹¹;
4. Να συνθέσετε ένα σύντομο δοκίμιο στο οποίο να περιγράφεται η Φεγγαροντυμένη στον *Κρητικό* και στους *Ελεύθερους Πολιορκημένους*.

---

⁷ «*Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη / η μάχη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι / Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κρένει: / Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει*» (II, στ. 10-13). Και: «*Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη...*» (VI, στ. 1 κ.ε.).

⁸ Το λυρικό στοιχείο, η αποθέωση της φύσης και του έρωτα, ο υποκειμενισμός, η εξιδανίκευση είναι ορισμένα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού. Βλ. Furst L. R., *Ρομαντισμός*, μτφρ. Ι. Ράλλη - Κ. Χατζηδήμου, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1988² και Κυριακίδης Στ., *Το Δημοτικό τραγούδι*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1978, σσ. 132 κ.ε. (αναφορά στο Ρομαντισμό).

⁹ Βλ. τα ποιήματα: *Η Ξανθούλα, Η Αγνώριστη, Ευρυκόμη, Φραγκίσκα Φραϊζερ, Πόθος*.

¹⁰ Βλ. Κ.Ν.Α. Α' Λυκείου, σσ. 17 κ.ε.

¹¹ Βλ. Σολωμού Δ., *Ποιήματα και πεζά*, επιμέλεια - εισαγωγές Στ. Αλεξίου, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1994, και Σεφέρη Γ., «*Ερωτόκριτος*», Κ.Ν.Α. Α' Λυκείου, σ. 189.

6. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΑΞΗ: ..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΜΑΘΗΜΑ: Νεοελληνική Λογοτεχνία Κατευθύνσεων

Δ. Σολωμός, Ο Κρητικός

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Να σχολιάσετε τη μορφή του ποιήματος: διάρθρωση, γλώσσα, στίχο.

.....
.....

Μονάδες 4

2. Πώς λειτουργούν στο ποίημα οι παρομοιώσεις και οι μεταφορές;

.....
.....

Μονάδες 5

3. Ποια στοιχεία της φύσης προμηνύουν το θάνατο της κόρης;

.....
.....

Μονάδες 5

4. Να επιλέξετε ορισμένους στίχους που σας προκαλούν ιδιαίτερη εντύπωση και να τους σχολιάσετε.

.....
.....

Μονάδες 6